

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО КЕРІВНИЦТВА ТВОРЧОЮ ПРОЕКТНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ШКОЛЯРІВ

У статті розглянуто зміст і структуру готовності вчителя початкових класів до керівництва творчою проектною діяльністю молодших школярів у процесі вивчення образотворчого мистецтва. Визначено функції, які характеризують готовність учителя до керівництва творчою проектною діяльністю молодших школярів.

Ключові слова: учитель початкових класів, готовність до керівництва, функції готовності, зміст готовності, структура готовності, творча проектна діяльність, молодші школярі, образотворче мистецтво.

В статье рассмотрено содержание и структура готовности учителя начальных классов к руководству творческой проектной деятельностью младших школьников в процессе изучения изобразительного искусства. Определены функции, характеризующие готовность учителя к руководству творческой проектной деятельностью младших школьников.

Ключевые слова: учитель начальных классов, готовность к руководству, функции готовности, содержание готовности, структура готовности, творческая проектная деятельность, младшие школьники, изобразительное искусство.

In article the contents and structure of readiness of the elementary school teacher to the management of creative design activity of younger school students in the course of studying of the fine arts is considered. Functions characterizing readiness of the teacher for the management of creative design activity of younger school students are defined.

Key words: elementary school teacher, readiness for the management, readiness function, maintenance of readiness, readiness structure, creative design activity, younger school students, fine arts.

Постановка проблеми. Визначенню змісту готовності вчителя початкових класів до керівництва проектною діяльністю школярів у процесі навчання образотворчому мистецтву повинне передувати уточнення поняття «готовність». На основі цього представляється необхідним проаналізувати та уточнити сутність готовності майбутніх учителів до керівництва творчою проектною діяльністю молодших школярів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «готовність» поширилося у психолого-педагогічній літературі в 50-60-і рр. ХХ ст. у зв'язку з дослідженням у лабораторії Б. Р. Ананьєва особистості як суб'єкта діяльності [1]. Однак, незважаючи на значне поширення, поняття «готовність» щодо виконання будь-якої діяльності не має до цього часу однозначного трактування.

Ряд авторів виділяє тимчасову (ситуативну) і довготривалу (стійку) готовність [11], психологічну та практичну [12], функціональну і особистісну, спеціальну й загальну [1, с.101-124] готовність до розумової і фізичної діяльності тощо [9]. На сьогодні вивчено поняття готовності до діяльності, як властивість усебічно розвиненої особистості [15, с. 19-27], формування професійної готовності студентів до педагогічної діяльності [6]. Ряд дослідників відзначає, що в структуру готовності входять не будь-які знання, а «фонд дієвих знань», не будь-які властивості особистості, а лише ті, які забезпечують найбільшу продуктивність [8]. У роботах Б.Ф. Ломова, Д.Н. Узнадзе та ін. готовність визначається як цілісне психологічне явище, у якому інтегровано знання і вміння особистості щодо виконання конкретного виду діяльності [20].

Готовність до діяльності, на думку В.Е. Васьковської, може вважатися, як особливий психічний стан, наявність у суб'єкта образу структури певної дії і постійної спрямованості свідомості на її виконання. Вона включає в себе різноманітні установки на усвідомлення того чи іншого завдання, моделі ймовірної поведінки, визначення специфічних видів діяльності, оцінку своїх можливостей в їх

співвідношенні з майбутніми труднощами і необхідністю досягнення певного результату [2].

На думку Б.Р. Ананьєва, готовність до діяльності не може обмежуватися характеристиками майстерності, продуктивності праці, її якості в момент, коли відбувається відповідна діяльність. Важливим при оцінці готовності він вважав визначення внутрішніх сил особистості, її потенціалу і резервів, що необхідні для підвищення продуктивності професійної діяльності у майбутньому [1, с. 101-124].

Стан і рівень готовності студентів до професійної діяльності вчені визначають через дослідження педагогічної діяльності, спілкування та особистісної фахової спрямованості, структури, функціональних компонентів, принципів їх системної організації та формування [17, с. 14-28; 21]. А.І. Щербаков визначає психологічну готовність як складну динамічну систему, яка включає інтелектуальні, емоційні, вольові, мотиваційні сторони психіки людини в їх співвідношенні із зовнішніми умовами і майбутніми завданнями [21].

У науковій психолого-педагогічній літературі готовність майбутнього вчителя до професійної діяльності розглядається так само в різних аспектах: як «психологічна готовність», «професійна готовність», «мотиваційна готовність». У дослідженнях М.І. Дяченко та Л.А. Кандиловича готовність трактується, як психічний стан. Психічний стан готовності - це актуалізація і пристосування можливостей особистості для успішних дій у даний момент. Такий стан готовності включає в себе такі компоненти: пізнавальний, мотиваційний, емоційно-вольовий [6].

У працях М. Дурай-Новакової доведено, що професійна готовність учителя виступає або у вигляді якості особистості, або у вигляді актуального психологічного стану. Автор вважає, що професійна готовність учителя — це регулятор педагогічної діяльності, особистісна передумова її ефективності. Як якість особистості, готовність майбутніх учителів до професійної діяльності включає в себе: позитивне ставлення до професії, риси характеру, здібності, знання, уміння і навички, стійкі професійно важливі якості (пам'ять, мислення і т.д.) [5].

В.А. Сластьонін, Н. А. Сорокін та ін. вважають, що готовність учителя до виконання професійних функцій містить емоційно-вольову стійкість, витримку, педагогічний такт, професійно-педагогічне мислення, яке дозволяє аналізувати свою діяльність, передбачити результати роботи [17, с. 14-28]. Готовність учителя до професійної діяльності, на думку О.В. Госсє, так само передбачає психологічну спостережливість, здатність до ідентифікації себе з іншими, динамічні якості особистості, енергію, ініціативу та ін. [3].

У своїй концепції соціально-психологічної готовності до праці Я.Л. Коломинський визначає її, як рівень розвитку особистості, який передбачає сформованість цілісної системи ціннісноорієнтованих, когнітивних, емоційно-вольових, операційно-поведінкових якостей особистості, які забезпечують оптимальне функціонування особистості в колективі. Соціально-психологічну готовність до діяльності автор вважає інтегральною властивістю первинної групи як суб'єкта колективної діяльності. У якості критерію сформованості такої готовності він пропонує прийняти успішність її соціально-професійного становлення у колективі [9].

В останні роки поняття готовності студента до майбутньої професійної діяльності при педагогічному аналізі виводиться за рамки суспільно-педагогічного контексту і починає розглядатися в рамках культурної життєдіяльності студента - майбутнього педагога [10]. Сутність культурологічного аспекту підготовки до педагогічної діяльності полягає у вивченні рівня розуміння студентами актуальних цілей освіти і виховання особистості, наявності доцільних педагогічних технологій, вільному володінні майбутнім педагогом актуальним навчальним змістом, розвиток його здібностей аналізувати та оцінювати соціокультурну ситуацію формування особистості дитини і її перспективи.

Виклад основного матеріалу. У результаті аналізу психолого-педагогічної літератури можна зробити висновок про те, що, незважаючи на різні підходи до поняття «готовність», вона розглядається, як передумова будь-якої успішної діяльності людини. Таким чином, ураховуючи основні положення соціально-психологічного й педагогічного розуміння готовності, ми враховуємо таке визначення цього поняття: готовність до педагогічної діяльності — це цілісна система стійких характеристик особистості і діяльності педагога, що забезпечує успішність реалізації основних професійних функцій.

Спираючись на системно-функціональний аналіз педагогічної діяльності з позицій особистісно-діяльнісного підходу, що визначає суттєво важливим вивчення інтегративних якостей особистості

студента як вихідної передумови розвитку в діяльності його професійної готовності, ми зробили висновок, що структура готовності вчителя початкових класів до керівництва творчою проектною діяльністю молодших школярів у процесі вивчення образотворчого мистецтва може бути представлена такими компонентами:

1. *Мотиваційно-особистісний компонент*, який представляє собою сукупність стійких психологічних якостей учителя, необхідних для ефективного керівництва творчою проектною діяльністю молодших школярів. У психолого-педагогічній літературі є досить велика різноманітність професійно значущих характеристик особистості педагога.
2. *Науково-теоретичний компонент* готовності вчителя початкових класів до керівництва творчою проектною діяльністю молодших школярів у процесі навчання образотворчого мистецтва характеризується певним обсягом знань, необхідних і достатніх для здійснення зазначеного напряму педагогічного процесу. Цей компонент складається з таких складових його блоків знань:
 - психолого-педагогічного;
 - технологічного;
 - методичного.
3. *Функціональний компонент*. Функція – це специфічний прояв властивостей того або іншого об'єкта, певний вид діяльності об'єкта через його частини й елементи [13]. Це те, чим є об'єкт для інших явищ, яку роль виконує він по відношенню до них [18].

Важливо розглянути взаємозв'язок компонентів у загальній структурі готовності як цілісної структурованої системи. Ученими-філософами [19] доведено, що ознакою цілого є обов'язкова наявність загальної структури, яка об'єднує окремі елементи і накладає відбиток на ці елементи. У зв'язку із цим необхідно розглянути категорію «зв'язок», адже структура розуміється, як закономірний, стійкий спосіб зв'язку елементів у певну цілісність. Категорія «зв'язок» розуміється, як відношення взаємного зв'язку, обумовленості, спільності між ними [14, с. 95-103]. Дане поняття характеризує об'єкт як систему, цілісність.

Ми підходимо до дослідження готовності цілісно, розглядаючи всі компоненти в єдності їх впливу на особистість майбутнього вчителя, так як готовність до діяльності забезпечується їх системою, взаємозв'язком і взаємозумовленістю різних елементів. Кожен із компонентів вносить свій «внесок» у професійно-педагогічну готовність, яка проявляється у самостійній діяльності педагога [7, с. 54-58]. У цьому виявляється перший напрям зв'язку компонентів готовності до керівництва творчою проектною діяльністю молодших школярів.

Інший напрям зв'язку проявляється у взаємному впливі компонентів один на одного, тобто, коли у процесі оволодіння одним напрямом зв'язку порушується потреба в іншому, тоді один напрям відповідає на питання іншого [16, с. 9-16]. Процес підготовки майбутнього вчителя до керівництва творчою проектною діяльністю слід будувати таким чином, щоб у ході нього виникала необхідність перевірити те або інше положення педагогічної теорії на практиці і, навпаки, у процесі практичної діяльності створювалися такі ситуації, які викликають потребу в оволодінні теоретичним матеріалом.

Вищевикладені уявлення про категорію «зв'язок» лягли в основу структури збудованої нами моделі готовності. Для розуміння сутності цілісного об'єкта, разом із характеристикою його структури, необхідний аналіз функцій, які він покликаний виконувати. Адже будь-яка система може бути зрозуміла, як єдність її структури і функцій [4].

У якості основних функцій, які характеризують готовність до керівництва творчою проектною діяльністю молодших школярів, нами виділені такі:

1. *Спонукальна* – сприяє різнобічності розвитку особистості педагога; проявляється у прагненнях, інтересах, переконаннях майбутнього вчителя в необхідності здійснення керівництва творчою проектною діяльністю учнів початкових класів, в усвідомленні та розумінні ролі та значення даного напряму навчально-виховного процесу школи.
2. *Когнітивна* – забезпечує і стимулює освоєння нових знань про суть, цілі і завдання, методи та форми керівництва творчою проектною діяльністю учнів початкової школи.
3. *Діяльнісна* – допомагає опановувати вміннями з організації та здійснення діяльності, спрямованої на вирішення завдань керівництва творчою проектною діяльністю молодших школярів; припускає застосування знань і вмінь у реальній педагогічній діяльності.

Зазначені компоненти функціонують у нерозривній єдності. Взаємозв'язок компонентів показує, що якісний розвиток вищого рівня розглянутої готовності педагога неможливий без цілісного оволодіння усіма компонентами.

Таким чином, зміст готовності вчителя початкових класів до керівництва творчою проектною діяльністю молодших школярів у процесі навчання технології можна представити у вигляді таблиці:

Таблиця 1

**Готовність учителя початкових класів до здійснення керівництва
творчою проектною діяльністю
(у процесі вивчення образотворчого мистецтва)**

1.	МОТИВАЦІЙНО-ОСОБИСТІСНИЙ КОМПОНЕНТ
	Творча спрямованість
	Педагогічна спрямованість
	Високоморальний потенціал
2.	НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНИЙ КОМПОНЕНТ
	Психолого-педагогічні знання
	Образотворчі знання
	Технологічні знання
	Методичні знання
3.	ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ
	Діагностична функція
	Прогностична функція
	Конструктивна функція
	Мобілізаційна функція
	Організаційна функція
	Орієнтаційна функція
	Розвивальна функція
	Комунікативна функція
	Особистісна функція

Висновок. Наведені нами зміст і структура готовності розкривають істотно важливі риси, особливості, ознаки підготовки вчителя початкових класів до здійснення керівництва творчою проектною діяльністю молодших школярів. Вони визначають підхід до підготовки студентів щодо реалізації зазначеного напрямку педагогічного процесу. Розроблені зміст і структура готовності вчителя початкових класів до керівництва творчою проектною діяльністю молодших школярів у процесі навчання образотворчого мистецтва потребують подальшого втілення в експериментальній роботі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ананьев Б. Г. К постановке проблемы развития детского самосознания / Б.Г.Ананьев// Известия АПН РСФСР. – 1984. – № 18. – М. - Л. – С. 101-124.
2. Васьковская В.Е. Подготовка студентов педвузов к осуществлению межпредметных связей в начальных классах школы : дисс. ... канд. пед. наук. / В.Е.Васьковская. – М., 1985. – 188 с.
3. Госс О.В. Подготовка будущего учителя к социально-педагогической деятельности : дисс. ... канд. пед. наук. / О.В.Госсе. – Волгоград, 1996. – 237 с.
4. Данилов М.А. Процессобучения в средней школе / М.А.Данилов. – М., 1960. – 299 с.
5. Дурай-Новакова К.М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности : дисс. ... докт. пед. наук. / К.М.Дурай-Новакова – М., 1983. – 356 с.
6. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психологические проблемы готовности к деятельности / Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. – Минск : Изд-во Белорусского университета, 1981. – 383 с.
7. Изергина Н.Э. Межпредметные связи в трудовой подготовке младших школьников / Н.Э.Изергина // Начальная школа. – 1993. – № 1. – С. 54-58.
8. Кершенштейнер Г. Избранные сочинения / Г.Кершенштейнер; под ред. М.М. Рубинштейна. – М., 1915.

9. Коломинский Я.Л. Психология личности и взаимоотношений в детском коллективе / Я.Коломинский. – Минск : Нар. асвета, 1969. – 193 с.
10. Мальковская Т.Н. Учитель – ученик / Т.Мальковская. – М. : Знание, 1977. – 64 с.
11. Развитие младших школьников в процессе усвоения знаний : Экспериментально-педагогическое исследование / под ред. М. В. Зверевой. – М.: Педагогика, 1983. – 168 с.
12. Решетова З.А. Психологические основы профессионального обучения / З. Решетова. – М. : Изд-во Московского университета, 1985. – 207 с.
13. Саранов А.М. Системный подход в исследования учебно-воспитательного процесса средней школы : дисс. ... канд. пед. наук / А.Сарнов. – Казань, 1985. – 237 с.
14. Сергеев Н.К. О категории «связь» и её применении в исследования целостного педагогического процесса. Методологические основы совершенствования учебно-воспитательного процесса / Н.Сергеев. – Волгоград, 1981. – С. 95-103.
15. Симоненко В.Д. Метод проектов — инновационный метод обучения учащихся в образовательной области «Технология» / В.Симоненко // Технологическое образование и предпринимательство : сб. науч. ст. — Брянск, Изд-во БГПУ, НМЦ «Технология» , 1997. – С. 19-27.
16. Симоненко В.Д. Становление образовательной области «Технология» в системе общего образования школьников / В.Симоненко // Технологическое образование и предпринимательство : сб. науч. ст. — Брянск, 1997. – С. 9-16.
17. Сластенин В.А. Профессиональная готовность учителя к воспитательной работе : содержание, структура, функционирование / В.Сластёнин // Профессиональная подготовка учителя в системе высшего педагогического образования. – М. : МГПИ им. В.И. Ленина, 1982. – С. 14 - 28.
18. Сухомлинский В.А. Воспитание коллективизма у школьников / В.Сухомлинский. — М., 1959.
19. Удачина Л.В. Категория «структура» и «функция» и их методологическая роль в физике : автореф. дисс. на соискание науч. ст. канд. философ. наук. / Л.Удачина. — Свердловск, 1973. – 24 с.
20. Узнадзе Д.Н. Психологические исследования / Д.Узнадзе. – М. : Наука, 1966. – 451 с.
21. Щербаков А.И. Психолого-педагогическая подготовка учителя и пути её оптимизации в высшей школе : [межвуз.сб.науч. тр.] / А.Щербаков; под ред. А. И. Щербакова. — Ленинград, 1980. – 123 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Молчанова Вікторія Василівна – аспірантка кафедри педагогіки, теорії та методики початкової освіти ДВНЗ «Переяслав – Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

Надійшла до друку 02.06.2013р.

УДК 796.011.1

Валентин Мосціпан

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ

У статті узагальнені та проаналізовані основні сучасні технології формування здорового способу життя серед молоді. Наведені основні чинники способу життя, які впливають на здоров'я людини, а також перешкоди, які можуть виникати в роботі з молоддю.

Ключові слова: формування здорового способу життя, молодь, здоров'я.

В статье обобщены и проанализированы основные современные технологии формирования здорового образа жизни среди молодежи. Приведены основные факторы образа жизни, влияющие на